

”לַבְּנֵינָהּ שֶׁל הַלֵּבָה”

סיכום הלכות שבת שנאמרו בשבת בישיבה מפי מו"ר רה"י

דיני הטמנה – חלק א

לטמון על גבי מקור של חום שהולך ומתחמם, היינו שמוסיף חום ולא מתקרר. דוגמא לדין זה היא הטמנה על גבי פלטה של שבת. ביאור הדבר: פלטה מופעלת על ידי חשמל היוצר חום קבוע, חום זה גורם לחימום כל מה שמעליו וממילא כשיש שמיכה מעל הסיר היא מתחממת מחום הפלטה והופכת להיות דבר המוסיף הבל.⁵ לפי זה יש לאסור להטמין על גבי פלטה אף מערב שבת! כסברא זו אף פסק השלחן ערוך.⁶

יש לציין שבשונה מדינים אחרים עליהם למדנו בעבר, דיני הטמנה חמורים יותר ואסור להטמין אף דבר המבושל כל צרכו, טעם הדבר הוא שיש בהטמנה חשש רב שמא יבוא לחתות בגחלים, שהרי עשה את מעשה ההטמנה כדי לשמור על חום התבשיל והראה בכך שחשוב לו שהתבשיל יהיה חם.⁷

כדי להבין את מנהג העולם יש להבחין בין שני מצבי ההטמנה: הטמנה גמורה והטמנה במקצת. גזרת חז"ל הייתה בהטמנה גמורה ואילו לגבי הטמנה במקצת מצינו מחלוקת בראשונים האם יש לאסור הטמנה במקצת אטו הטמנה גמורה או לא?

במחלוקת זו נחלקו גם השלחן ערוך והרמ"א: דעת השלחן ערוך לאסור ודעת

עסקנו בשנה שעברה בדיני בישול ובדיני שהיית תבשיל בערב שבת קודש. דין נוסף הנוגע לערב שבת וגם לשבת עצמה הוא איסור הטמנה. גם בערב שבת אסור לטמון בדבר המוסיף הבל (=בחומר שהולך ומוסיף חום ולא מצטנן)¹. חז"ל הביאו דוגמאות לדברים טבעיים המוסיפים הבל, כגון 'סיד' שיש בו הרבה אנרגיה טבעית הגורמת לחימום התבשיל.²

יש לשאול האם דיני הטמנה שייכים אלינו במציאות היומיומית? לכאורה לא. מדוע? משום שאם רוצים לטמון סיר כדי לשמור על חומו (כגון במקרה שאין מקום על הפלטה) אפשר לטמון בערב שבת בדבר שאינו מוסיף הבל. שמיכה לא מוסיפה חום אלא רק שומרת על חום התבשיל שלא יצטנן ולכן יהיה מותר להטמין בה מערב שבת, אך לא בשבת עצמה, שהרי בשבת עצמה אסורה הטמנה אף בדבר שאינו מוסיף הבל.³

המקרה היותר מקובל ונפוץ הוא לכסות את הסיר בשמיכה או כיסוי מיוחד אחר בעוד הסיר עומד על הפלטה מערב שבת, ויש שאפילו מכסים את הסיר לגמרי כך שלא ניתן לראותו. לכאורה יש להתיר פעולה זו משום שזו הטמנה בערב שבת בדבר שאינו מוסיף הבל. אמנם מצינו בראשונים חידוש הנלמד מן הגמרא בשבת⁴ והוא שאסור

⁵ אך על פי שמצד עצמה השמיכה מוגדרת כדבר שאינו מוסיף הבל, מכל מקום על ידי חום הפלטה היא הופכת להיות כיסוי המוסיף הבל.

⁶ אורח חיים סימן רנז, סעיף ת.

⁷ מסכת שבת, תוס' ריש פרק "במה טומנין".

¹ מסכת שבת, דף מח עמוד א, תוס' ד"ה 'דזיתים'.

² העידו בפני שבג'רבה היו מבשלים בסיד.

³ שלחן ערוך, אורח חיים, סימן רנז, סעיף א.

⁴ ר"ן על מסכת שבת, דף מח עמוד א.

הרמ"א להקל⁸. יוצא שלפוסקים כרמ"א מותר לכסות מערב שבת⁹ סיר שעל גבי פלטה כאשר מדובר בהטמנה במקצת- היינו בכיסוי חלקי. אמנם הנוהגים כחזון איש אוסרים אף בכיסוי חלקי וכפסק השלחן ערוך¹⁰.

יש להזכיר את שלמדנו בקיץ בנוגע לדיני שהייה: איסור שהייה אינו חל רק על האדם שעושה את המעשה בפועל אלא אסור שבבית יהיה מצב של שהייה אסורה. כך הדבר גם בדיני הטמנה. לכן, הנוהג כדעת הרמ"א לא יכול להטמין במקצת עבור הפוסק כשלחן ערוך.

אמנם, 'פוק חזי' שרבים מבני עדות ספרד נוהגים להטמין במקצת בערב שבת, ואף הגר"ע יוסף זצ"ל כתב שהמנהג להקל בזה¹¹.

ואם נשאל הכיצד? לכאורה יש לאסור? כותב הרמב"ן ביישוב המנהג שנהגו בו מקדמת דנא, שנהגו כך משום "ששהייה לחוד והטמנה לחוד"¹². פרוש: אפשר לראות את המקרה כשתי שאלות נפרדות, ההנחה על הפלטה היא שהייה ומותרת, וההטמנה היא בדבר שאינו מוסיף הבל- בשמיכה, ולא כראשונים שראו את זה להלכה כמערכת חום אחת. על פי זה נהגו רבים מבני ספרד להטמין ואפילו בהטמנה מלאה. אמנם לדעת השלחן ערוך עצמו ולנוהגים כחזון איש- אפילו הטמנה במקצת אסורה.

⁸ אורח חיים, סימן רנג, סעיף א (בסופו).

⁹ אמנם זו הטמנה המוסיפה הבל על פי הסברא לעיל אבל זו הטמנה במקצת ולדעה זו לא גזרו בזה.

¹⁰ חזון איש, סימן לז, סעיף קטן יט, ושם בד"ה 'כתב במ"ב סי' רנג'.

¹¹ חזון עובדיה, שבת א, עמוד נו. ועייין יביע אומר חלק ו, אורח חיים, סימן לג.

¹² חידושי הרמב"ן, ריש פרק 'במה טומנין'.

